

KAKO S UČENICIMA PISATI HAIKU, CRTATI HAJGU I OBLIKOVATI FOTOHAJGU (dopunjen prilog iz 6. Zbornika, 2021./'24.)

Pripremila: Mihovila Čeperić-Biljan

HAIKU

PODSJETNIK ZA ZAPISIVANJE HAIKUA (prema V. Davideu, preuzeo od J.W.Hacketta)

V. Davide: Japanska haiku poezija i njen kulturnopovijesni okvir, CZ, Ljubljana/Zagreb, 1985.

1. Haiku je trostih u kojem stihovi imaju redom 5-7-5 slogova, ukupno 17, tj. između 12 i 20 slogova.

2. Haiku često sadrži riječ- **kigo**-<https://yths.org/season-word-list/>

koja određuje godišnje doba u kojem je haiku nastao.

(poveznica-**kigo ili sezonske riječi**-proljeće, ljeto, jesen, zima, Nova godina)

3. Haiku je neposredni izraz pjesnikova doživljaja, pri čemu nije sudjelovalo razmišljanje, zaključivanje i sl.

4. Haiku pjesnik uranja u predmet svoje pjesme i ne ističe svoje»ja».

5. Tema haiku pjesme je priroda i čovjek u njoj. (ZORNO PROMATRAJ PREDMETE IZ PRIRODE I RAZOTKRIT ĆE TI SE NEVIĐENA ĆUDA!)

6. Ljepota haiku poezije je u neposrednosti, istinitosti i životnosti.

7. Vrijeme u kojem se događa haiku je beziznimno **sadašnjost – prezent**.

8. Haiku ne smije biti kićen, NE TRPI RIMU I U PRAVILU NEMA NASLOV.

Upotrebljavaj samo običan jezik!

9. HAIKU NIJE AFORIZAM, NIJE POSLOVICA ili MUDRA DOSJETKA!

10. DOBAR HAIKU SADRŽI **KIGO** – riječ/izraz koja označava ili upućuje na **GODIŠNJE DOBA** ,tj. u svezi je s određenim godišnjim dobom i konkretizira situaciju sada i ovdje (**PREZENT**) te stanku, tj. prijelom KIREJI -pauzu, riječ, odnosno sliku koji dijeli i stavlja pjesmu u međusobni odnos koji je nekad jasan, a nekad nije, dakle ostaje čitatelju da ga odgonetne te **taj treći stih uvijek ima iznenađujući faktor**. Takav paralelni odnos zovemo JUKSTPOZICIJA.

Iako se haiku čini jednostavnim, pisanje zanimljivog haikua zapravo je vrlo teško **jer je haiku temeljen na disciplini te je zapis doživljenog trenutka- SPOZNAJNI, AHA TRENUTAK** zahtjeva, **kako poznavanje elemenata haikua**, što ističu teoretičari u svojim esejima, kao Jane Reichhold- Haiku pravila koja dolaze i odlaze te navodi da **pišemo o običnim stvarima koristeći svih pet osjetila upotrebljavajući svakodnevni jezik**, izbjegavamo previše glagola, gl.pridjeva, ali i pridjeva i priloga s kojim nije dobro započimati haiku koji bi trebao završiti imenicom. (vidi izvor: https://www.ahapoetry.com/h_t_rules_come.html)

Vraćajući se te unapređujući napisano, **dobit ćemo sliku izgovorenu u jednom dahu**, dakle **dobar haiku ili izniman ako uspijemo postići da se čita u svim smjerovima, dakle ne samo od 1. do 3. stiha, već obratno od 3. k 1. stiha**.

Bez poznavanja navedenih pravila teško da ćemo uspjeti zapisati pamtljiv haiku, bilo tradicionalan 5-7-5 ili moderan - nešto kraći u kojem se obično u prvom stihu daje slika, u drugom radnja, a u trećem zaključak, ali uvijek se trudimo ostvariti: **kratki- dugi- kratki stih!**

Dodajem ovome i još jednu misao- **njeguajte s učenicima pisanje haikua na narječjima!**

! Podsjetnik za provjeru:

<http://www.graceguts.com/essays/haiku-checeguts>(Michael Dylan Welch)/prijevod S.Pliško

(preuzeto s fb stranice Haiku.hr-<https://www.facebook.com/share/p/3M74ihSfLebo81wO/>

gdje u datotekama <https://www.facebook.com/groups/1264261660303310/files/files>

ima više priloga o haiku koje su pripremili D.Pavlinović/S. Pliško te se stalno nadopunjuju, kao što je ovaj, ali u nešto skraćenoj verziji.

“Za haiku inspiraciju pažljivo pogledajte sve oko sebe; u prirodi, kod kuće, u školi ili na poslu.

Prvo napišite svoj haiku, prepustite se slobodi i kreativnosti, a zatim si postavite sljedeća pitanja kako biste poboljšali svoj haiku.”

1. Koliko je dug vaš haiku? Obično je dobro pisati u tri retka s oko 10 do 17 slogova.

2. Nagovještava li vaš haiku ili sugerira jedno od godišnjih doba?

Na japanskom kigo ili sezonska riječ čitateljima govori kada se pjesma događa, npr. tulipan za proljeće, snijeg za zimu,...OVO JE JEDNA OD NAJVAŽNIJIH STVARI U HAIKU.

3. Ima li vaša pjesma “skok” u dva dijela?

Na japanskom kireji ili riječ za rezanje pjesmu obično reže na dva dijela(nikada u tri).

DAVANJE PJESMI DVA FRAGMENTIRANA DIJELA TAKOĐER JE JEDNA OD NAJVAŽNIJIH STVARI U HAIKU.

4. Je li vaš haiku o uobičajenim svakodnevnim događajima u prirodi ili ljudskom životu.

DA BISTE SI POMOGLI U TOME, OPIŠITE ŠTO DOŽIVLJAVATE KROZ SVOJIH 5 OSJETILA.

5. Daje li vaša pjesma osjećaj čitateljima? To možete učiniti pokazivanjem onoga što je uzrokovalo vaš osjećaj, a ne sam osjećaj.

6. JE LI VAŠA PJESMA U SADAŠNJEM VREMENU?

7. Jeste li pisali iz svog osobnog iskustva? Kad pišete druge vrste poezije, možete izmišljati stvari, ali POKUŠAJTE TO NE ČINITI HAIKU. Sjećanja su u redu.

8. Haiku obično nisu rečenice(obično su ulomci) pa ne ih ne započimati velikim slovom...(op.jedna od najčešćih pogrešaka je što mnogi trostih/ rečenicu u tri dijela smatraju haikuom, misleći pri tom na formu-TO NIJE HAIKU.

9. Izbjegava li vaš haiku naslov i rimu?(Haiku nema naslov i rijetko se rimuje.)

“Naučite pravila, a potom ih zaboravite!”BASHO

HAJGA

Hajga je specifična japanska umjetnička forma. Tradicionalna hajga bila je slikana tušem i kistom na papiru od riže. Ilustrirani haiku danas nastaje u bilo kojoj likovnoj tehnici, a moderna hajga koristi sve dostupne umjetničke forme – digitalnu fotografiju, skulpturu, grafite, dakle nema kraja inoviranju i otkrivanju novih načina predstavljanja ovog izričaja.

(Sažeto o hajgi-<https://www.facebook.com/legacy/notes/2065981553464646/>, Đ.V.Rožić)

O FOTOHAJGI

(preuzeto sa str. Udruge Tri rijeke- uz dopuštenje autorice Đurđe Vukelić Rožić, glavne urednice haiku časopisa Iris, <https://tri-rijeke-haiku.hr/?lang=hr>)

“Foto-hajga sastoji se od dvije umjetničke forme, haikua i fotografije. **Važno je da vaš haiku ne opisuje fotografiju**, ali i da ne kreirate nesporazum. Haiku i fotografija moraju biti komplementarni i u ozračju iskrenosti, svježine i dubine, stvoriti umjetničko djelo koje je vrednije od pojedinačnih izričaja. Istražujte stvarnost, odmaknite se od očekivanih pjesničkih klišeja, budite originalni.

Biranje fonta kojim će te zabilježiti haiku na fotografiju iziskuje podulju pripremu. **Iskušavajte nekoliko fontova dok ne dobijete nenametljivu povezanost slova (oblik, boju i veličinu) s fotografijom, i modusom koji prožima vašu hajgu.**

U svom haikuu ne robujte formi od 5-7-5 slogova na uštrb književne kvalitete pjesme, izbjegavajte pridjeve. **Upamtite da kigo utjelovljuje prolaznost svega** i označava promjene na životnoj sceni te da je **samo jedna kigo riječ dozvoljena u jednom haikuu**. **Budite, kratki i jasni, izražavajte se jednostavnim riječima**. Ne upotrebljavajte arhaične riječi i one koje prosječno obrazovani čitatelj ne prepoznaje i ne zna im značenje. One ometaju iščitavanje vašeg haikua. Nepoznate riječi mogu biti pogrešno protumačene i/ili odvući pažnju od tako kratke pjesme. Upravo zbog jasnoće i kratkoće, iščitavanje haikua traje tek trenutak, a naglas se čita u dva daha. Neka je vaša haiku-pjesma razumljiva na prvi pogled.

U svakom haikuu krije se podulja priča, a njegova kratkoća moguća je zbog podrazumijevanja opće poznatih stvari i pojava o kojima ne pišemo. Ta priča mora biti komplementarna s fotografijom. Povežite književni i likovni izričaj na optimalan način. Kreirajte nekoliko hajgi na odabranoj, po vašem mišljenju dobroj fotografiji, uredite svoj haiku i njegovu poziciju na slici. Vodite računa o elementarnim postulatima u likovnim umjetnostima i otkrijte najbolje rješenje za vaše umjetničko djelo zvano hajga.”(ĐVR)

Obzirom na informatičke i ostale vještine naših osnovnoškolaca te mogućnosti digitalne fotografije, za koju je dostatan mobilni, dopustite im kreativnost!

Bitan je zanimljiv detalj- jasna fotografija koju, u nekoj od aplikacija za fotografiju, obradimo da bismo umetnuli tekst, tj. haiku pri čemu treba paziti **na veličinu slova(nemojte da veličina i oblik slova prekrivaju bitne elemente vaše fotografije ili da su toliko sitni da ih se ne može pročitati), boju te smještaj haikua** na njoj **što pridonosi cjelini fotohajge** i doživljaju promatrača. Pri tom treba razmišljati da nije svaka vizualno lijepa fotografija pogodna za fotohajgu. Zašto? Ako nemamo prostora za umetanje čitljivog haikua, bolje da ju odbacimo jer pišući po lijepom fotografskom motivu narušavamo i fotografiju i vizualni sklad gdje se **tekst i slika trebaju međusobno nadopunjavati**.

(Primjeri dobrih fotohajgi:

-web str. Udruge Tri rijeke-https://tri-rijeke-haiku.hr/?page_id=1688&lang=hr/ a u novostima s natječaja Udruge su i učeničke, koje imate i na našim stranicama susreta, tj. Zbornicima jer su to jedina dva natječaja koja njeguju učeničku fotohajgu.

-ili svjetskim stranicama/ blogovima, npr.

<https://ourbesthaiga.blogspot.com/>

<https://www.dailyhaiga.org/haiga-archives/?pg=3&c=croatia/>

<https://www.dailyhaiga.org>)

O HAJGI-ILUSTRIRANI HAIKU

Sve prethodno navedeno o haikuu, a posebno fotohajgi odnosi se i na **hajgu koju crtamo**.

Ovdje su navedena neka zapažanja proizašla iz iskustva našeg vežičkog haiku natječaja, namijenjenog osnovnoškolcima te dobronamjernih, ali stručnih **savjeta naše sutkinje za hajgu-ilustrirani haiku** proteklih osam godina gđe Zvezdane Prohaska, prof.,više savjetnice za likovnu kulturu i likovnu umjetnost u AZOO u Rijeci .

ZA DOBRU HAJGU:

-crtati na papiru za crtanje, prema odabranoj tehnici **u formatu naznačenog u natječaju**
(najčešća pogreška je crtanje na papiru za pisanje...)

- cjelovit likovni rad(najčešća pogreška je necjelovit crtež ili tek naznaka crteža-često prekopiranog)

-crtež primjeren dobi djeteta

- maštovit, originalan dječji rad(ne šabloni, klišeji,..., npr. sunce u kutu crteža, itd.)

-planirati mjesto za haiku koji bi trebao biti pisan **DJEČJOM RUKOM te vidljiv, čitljiv**
(redovito pristizu hajge-crteži bez haikua/ haiku prikvačen spajalicom/ tiskan pa zalijepljen,...)

-izbjegavati uokviravanje ilustracije, lijepljenje na podlogu i sl.

PRIMJERENO ZAŠTITI CRTEŽ PRILIKOM SLANJA!

(staviti crtež/e bez zaštite(u neke korice) te običnu nepostavljenu omotnicu doći će poštom zgužvan/ oštećen/ isparan,...)

- ne slati isti haiku u kategoriji haiku i u kategoriji hajgi ili jedno ili drugo

Hajga jest namijenjena likovno darovitoj djeci, stoga i postoji mogućnost na nekim natječajima, kao vežičkom/ oroslavskom da drugi suučenic piše haiku. U kategoriji viših razreda dobro je povezati se s kolegama koji predaju Likovnu kulturu, posavjetovati se oko likovnosti, no i tada nije bitan samo vizualno lijep ili uspješan crtež, već povezanost s haikuom-**najprije nastaje haiku, a tek potom crtež.** (Imali smo iznimnih likovnih radova s lošim/ nikakvim haikuima/ prepisanima,...)

Originalan i maštovit dječji crtež može ostvariti i dijete koje nije najspretnije u likovnom izrazu, npr. humorističnog pristupa- bitno da je crtež u skladu s dobi djeteta.

Moram dodati i ovo: unatrag nekoliko godina primjetno je opadanje prispjelih kvalitetnih hajgi u višim razredima na našem natječaju, stoga prednost dajemo fotohajgi, a u nižim razredima, što je i za očekivati, i dalje pristizu kvalitetni crteži, tj.hajge, posebno učiteljica koje više njeguju likovnost. (Ovdje je najčešća pogreška slanja istog motiva, tj. iskazanog na isti način od više učenika /slanje hajgi - koliko je učenika u razredu,...).

Kako se za svaki natječaj šalju **novi neobjavljeni radovi**- nije dobro na drugi haiku natječaj slati istu hajgu-crtež, posebno ako je već i nagrađen!?! , a za vrijeme dok traje natječaj učenički se radovi ne objavljuju npr. na web str. škole, društvenim mrežama i sl.(op.)

Na kraju, za sve nas mentore koji **njeguemo ove izričaje- uvijek je bitna kritičnost i selektivnost prilikom odabira radova, stoga valja razmišljati o kvaliteti i kako ćemo u količini pristiglih radova privući pozornost ocjenjivača koji će zastati nad originalnim haikuom/ crtežom / fotografijom, dakle-MANJE JE VIŠE! SVE ONO ŠTO NIJE DJEČJI IZRAZ-ZANEMARITE, IZUZMITE...**(savjet koji sam dobila od iskusnijih i upućenijih od mene...).

(Na web stranicama OŠ Vežica-Haiku susreti Vežica dostupni su svi Zbornici prethodnih natječaja, u kojima ima još priloga o načinima zapisa haikua, npr. metoda stupca 4 god. doba, u 5. Zborniku, 2020.-

<http://os-vezica-ri.skole.hr/upload/os-vezica-ri/images/newsimg/1665/File/ZBORNIC%205.ME%C4%90UNARODNOG%20>

DJEČJE HAIKU STVARALAŠTVO U HRVATSKOJ

Više o dječjem haiku stvaralaštvu ili o zbivanjima u proteklim šk.g.(natječajima, i sl..) možete pronaći u časopisu Iris, na str. Udruge Tri rijeke-<https://tri-rijeke-haiku.hr/?lang=hr>

prilogu u Antologiji Nepokošeno nebo 2, 2018. Dječje haiku stvaralaštvo..., dostupan i na web str. naše škole http://os-vezica-ri.skole.hr/?news_id=1366#mod_news/

http://os-vezica-ri.skole.hr/upload/os-vezica-ri/newsattach/1366/djecje_haiku_stvaralas%26%23780%3Btvo.pdf

na čemu bismo svi trebali biti zahvalni glavnoj urednici, Đurđi Vukelić Rožić, koja je pripremila i cjelovit pregled hrvatskog haikua za svjetsku Haikupediju-<https://haikupedia.org/article-haikupedia/haiku-in-croatia/>, u kojem se, dakako, navodi i dječje haiku stvaralaštvo, a bez njenog dugogodišnjeg rada, mnogo toga na hrvatskoj haiku sceni ne bi bilo isto, kao niti u dječjem haiku stvaralaštvu gdje uz natječaje za odrasle imamo i kategorije za učenike...

Dodajem ovome i dva priloga učiteljica nižih razreda:

- prilog učiteljice S.Beletić: ZAŠTO PISATI HAIKU POEZIJU U RAZREDNOJ NASTAVI
<https://www.profil-klett.hr/zasto-pisati-haiku-poeziju-u-razrednoj-nastavi>

-kao i prošlogodišnju ideju učiteljice A.Kiseljak OŠ Sv. Križ Začretje koja je objedinila sve haikue i hajge nastale u istoj generaciji te im za rastanak poklonila Zbirku- HAIKU ZBORNIK 4.a-
<http://os-sveti-kriz-zacretje.skole.hr/>

(op. nešto slično napravila sam, opraštajući se s generacijom osmaša, u Haiku zahvali svojim tadašnjim osmašima, kada smo u koronarnoj godini, bili svi online-

http://os-vezica-ri.skole.hr/upload/os-vezica-ri/newsattach/1560/HAIKU-ZAHVALA%2C_8.a%2C_c.pdf

gdje također možete vidjeti primjere dobrih haikua, hajgi, ali i neke inozemne natječaje na kojima sudjelujemo godinama.

HAIKU NATJEČAJI U HRVATSKOJ

HAIKU SUSRETI VEŽICA- http://os-vezica-ri.skole.hr/haiku_susreti_ve_ica

jedini haiku natječaj za učenike osnovnih škola(svi ostali su zajedno s odraslima)

-obično u siječnju/ veljači, susreti u svibnju

Mihovila Čeperić-Biljan, koordinatrica

HAIKU SUSRETI U GORSKOM KOTARU- <https://delnice.hr/natjecaj-za-haiku-poeziju/>

(poveznica na ovogodišnji natječaj koji je u tijeku-**31.3.2024.**)

-popularizira svake godine drugu goransku posebnost, zadane su uvijek dvije teme

-održavanje je obično u listopadu

Slavica Grgurić Pajnić, predsjednica Udruge Goranski koraci, koordinatrica

HAIKU NATJEČAJ GK ŠIBENIK- <https://www.knjiznica-sibenik.hr/>

-2023. bio je 1. natječaj za učenike, (za odrasle je već nekoliko godina)

- bit će i u rujnu ove god., a održavanje(online) u listopadu(Mjesec hrvatske knjige)

Ana Šimić, GK Juraj Šižgorić u Šibeniku, koordinatrica

HAIKU NATJEČAJ U OROSLAVJU-HAIKU KRAJ MOGILE

<https://knjiznica-oroslavje.hr/natjecaj-hkm-2023.html>

-natječaj je obično u ožujku, a susreti početkom prosinca

- **u 2024. je pauza iz objektivnih razloga, no ide dalje iduće godine**

Franjo Ordanić, koordinatrica

!!! HAIKU SUSRETI U IVANIĆ GRADU, od 2024., kako **Udruga Tri rijeke više ne postoji** nema niti haiku natječaja za vrijeme **Bučijade** (odrasli / učenici), no web stranica je dostupna i dalje...
Đurđa Vukelić Rožić, koordinatrica

JAL FOUNDATION

-svjetski haiga natječaj održava se svake druge godine(2023./2024.)

<https://www.jal-foundation.or.jp/en/haiku/contest2023/>

Višnja McMaster, koordinatrica

Za odrasle, tj. mentore koji pišu haiku, imamo HAIKU SUSRETE U SAMOBORU (travanj) i LUDBREGU (lipanj) te navedene susrete u Gorskom kotaru, Oroslavju te Šibeniku.

Osim natječaja, u nas, i u inozemstvu, moguće je ostvariti i suradnju sa svjetskim haiku časopisima/ portalima za haiku, fotohajgu,..., na engleskom jeziku.(Koga zanima-rado ću uputiti kao i do sada, prosljeđujući informacije...-uspjeh je i da vam uredništvo prihvati radove!

(npr.-dječji svjetski haiku časopis, pokrenut 2022., na kojem učenici Haiku grupe koju vodim, sudjeluju od početka: NOVI ZELAND- HAIKU ZOO JURNAL-<https://haikuzoojournal.wordpress.com/submissions/>)

“ ČITAJTE SVAKI DAN HAIKU POEZIJU, ALI POMALO...” , V. Devide

Osim učeničkih, **čitajte haiku zbirke naših** i stranih autora,
a ovome dodajem i nove **antologije haiku poezije** objavljene u Hrvatskoj 2023.:

VUGIN PJEV, antologija članova udruge Tri rijeke(zastupljeno i dj.haiku stvaralaštvo Ivanić Grada)

KAJKU, antologija hrvatskog haiku pjesništva na kajkavskom narječju*

**Haiku pjesnici žive u skladu s prirodom, poštujući sva živa stvorenja, povezuju se s prirodom svjesni da su njenim dijelom, a ne njezini vlasnici ni gospodari. Haiku trenutak donosi prosvjetljenje i približava čovjeka prirodi, ali i čovjeku. Sve što je ikada živjelo i živi danas, prolazno je. Haiku pjesnici cijene svaki trenutak kako svoga, tako i života drugih bića. Privlačaju činjenicu da priroda krije svoje tajne u nesavršenostima, a svijet pripada ravnopravno, svim živim bićima. Stoga je čovjeku važno i neophodno poštivati ih. Haiku pjesnici općenito, pa tako i kajkavci, u svoje stihove pretaču doživljaje, stvari i pojave koji su dotaknuli njihove osjećaje u svakodnevnom životu. Na taj način zapisuju događaje, tradiciju i običaje svojih krajeva sačuvavši ih za budućnost. Hađini žive skromno i jednostavno, takvi su i njihovi haiku-zapisi na svim jezicima svijeta, i kajkavskom. Ne urešuju svoje haikue metaforama i personifikacijama. Kajku kao i haiku, podliježe Zen estetici (wabi i sabi, mani no aware). Đ.V. Rožić*

SUVREMENI HRVATSKI HAIKU- Nova antologija, DHK, T.Maretić-N.Đuretić-a u Predgovoru-Povijest hrvatskog haikua, na 33.str. haiku pjesnik T.Maretić zaključuje:”...**posebno bih naglasio važnost rada s učenicima, haiku radionice,...”**

Umjesto zaključka upućujem na video zapis nastao prilikom otvaranja našeg Japanskog vrta ”Pokret naprijed i mir”, 2013.- <https://youtu.be/cYjnxArE1CAž>

te prilog o Japanskim vrtovima u Hrvatskoj, koje također povezuje haiku poezija, objavljen 2023. u časopisu Iris-<https://tri-rijeke-haiku.hr/?lang=hr>, str.177.-180./

koji je bio naš jedini haiku časopis, hrvatsko-engleski te imao i priloge o dječjem haiku stvaralaštvu, što sam godinama sa zadovoljstvom bilježila i objavljivala , ne bih li i na taj način doprinijela popularizaciji dječjeg haiku stvaralaštva čemu je, na različite načine, svakako pridonio i pridonosi nadalje naš vežički haiku natječaj (u tijeku je već 9. međunarodni Haiku natječaj Vežica) čime je nastavljen rad naših prethodnika, (Festival dječje haiku poezije).

“...haiku je čitav život, čitav svijet, čitav svemir sažet i zgusnut u jednom doživljaju, u jednoj percepciji, senzaciji ili emociji, koja može biti bilo što: glas neke ptice, sparina ljetnog dana, brežuljak u sumaglici, snijeg na krovu,...”(Vladimir Devidé: Japanska haiku poezija i njen kulturnopovijesni okvir, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb 1976.)

Zabranjeno je svako preuzimanje i objavljivanje bez odobrenja autorice priloga!
Rijeka, veljača, 2024.

